
DOĐU ANADOLU PETROL YATAKLARI İLE İLGİLİ BİR BELGE

Yrd. Doç. Dr. Muammer DEMİREL *

Erzurum'da bulunan İngiltere Konsolosu McGregor, bölge ile ilgili her türlü bilgiyi İstanbul'daki Büyük Elçisi vasıtasıyla Hükümetine bildirmektedir. 1 Ekim 1911 tarihinde verdiği raporda ise bölgedeki petrol rezervleri ile İngiliz ve Fransız firmalarının ilgilendiklerini bildirmektedir. Bu belgeye göre Erzurum ve Van bölgelerinde petrol yatakları bulunmaktadır. Buralarda inceleme yapan İngiliz ve Fransız firmalarının maden mühendislerine göre Van Kozut'da, Tercan Pülk'de, Bayburt Çamahel'de ve Yusufeli'de petrol yatakları vardır. Ayrıca İspir ve Rize'de zengin bakır yatakları mevcuttur. Ermeni Meselesi ile ilgili İngiliz Milli Arşivleri'de araştırma yaparken rastladığım bu belgeyi değerli arkadaşlarım Sayın Yard. Doç. Dr. Musyafa Girgin ve Sayın Doç. Dr. Hakkı Yazıcı'nın teşvikleri üzerine yayınlamaya karar verdim. Ülkemizde bu sıralar yapılmakta olan petrol tartışmalarında bir ilgi konusu olacağı ümidindeyim.

* Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi ABD Öğretim Üyesi

Belgenin Tercümesi

Konsolos McGregor'den Sir G. Lowther'e
(İngiltere'nin İstanbul Büyük Elçisi)

(No.78 Güvenlik)

Erzurum, 1 Ekim 1911

Sir,

Van, Erzurum ve deniz arasında iletişimi kurma için şimdi değer oluşturan demiryolu ağının indirek bir sonucu olarak, hem İngiliz hemde Fransız semayedarlarının ilgisini çektiği görünen bu bölgelerdeki petrol yataklarında çalışmanın uygunluğu hakkında Ekselanslarına rapor vermekten şerefduyarım.

Bir İngiliz sendikası tarafından görevlendirilmiş olan maden mühendisi Mr. Maitland Edwards, Van vilayetinde Bergari yakınlarında Korzut'a petrol sahası araştırmak maksadıyla bir ziyaret yaptı, bu sahanın imtiyazı Maraşal Fuat Paşa tarafından tutulmaktadır ve Mr. Maitland şimdi bu vilayette Tercan kazasında Pülk'de ve Bayburt kazasında Chymaghy'l'de, sonuç çalışma seçeneklerinde pratik güvenliği olan diğer petrol sahalarını gezmek için Erzurum'dan ayrıldı.

Mr.Edwards'ın bana verdiği bilgiye göre, Bergheri'deki petrol sahasının görünüşü genellikle petrol sahalarında alınan göstergeler gibi olmasına rağmen ve yüzeyin son durumda oluşumunun lav ile kaplı olmasına rağmen, hala başlangıç sondaj operasyonlarını haklı çıkarmak için yeterli derecede petrol akıntısı vardır. Diğer taraftan onun gözlemine göre kuyuların her hangi birinin tek başına sermaye yatırımı için yeterli kapasitede olduğu görünümü verdiğini düşünmemektedir ve bu sahada son karar, Bağdat vilayetinde Mendeli sahalarındaki raporlar alındıktan sonra verilecektir. Şayet bu, yeterliliğini ispat ederse, sendika ondan sonra araştırılan tüm sahayı ele almak için hazırlanacak ve böylece yeni demir yolu ağının bölgesinde petrol üretmek için elverişli bir tekeli güvenli kılar.

Bir Fransız firmasında görevli bir maden mühendisi olan M.Roussel, benim anladığıma göre, kesin Comte Redon de Colombiers tarafından finanse edilmektedir, şimdi araştırmada sadece Kiskim (Yusufeli) ve Tercan'daki çeşitli petrol yatakları ile ilgilenmiyor, aynı zamanda İspir ve Rize bölgesindeki bir çok meşhür bakır yatakları ile de ilgilenmektedir. Fransız meslektaşımın bana verdiği bilgiye göre, M.Roussel şimdiye kadar gördüklerinden memnun olduğunu ona anlatmıştır. Bununla birlikte bu şemada henüz İngiliz sermaye ve hünerinin ilgisi için hiç bir teşebbüs yapılmadığını ve böyle işbirliği olmaksızın yatırım yapılmasının ciddi bir yatırımın şanslarının şüphesiz olduğuna inanmak için sebebe sahibim.

Belgenin örijinal metni

Consul McGregor to Sir G. Lowther.
(No. 78. Confidential.)

Erzeroum, October 1, 1911

Sir,

I HAVE the honour to report to your Excellency that, as an indirect consequence of the railway schemes now under consideration for establishing communications between Van, Erzeroum, and the sea, the possibilities of working the petroleum deposits in these districts seem now to be receiving some attention from both British and French capitalists.

Mr. Maitland Edwards, a mining engineer employed by a British syndicate, recently paid a visit to Korzut, near Bergheri, in the vilayet of Van, for the purpose of inspecting an oil-field, the concession of which is held by Marshel Fuad Pasha, and he has now left Erzeroum for the purpose of visiting other wells at Pülk (kaza of Terjan) and Chymaghyl (kaza of Baiburt), in this vilayet, options for the eventual working of which have practically been secured.

Mr. Edwards informs me that, although the configuration of the land at Bergheri is not such as would usually be taken to indicate the presence

of oil, and although the surface is covered with lava of recent formation, still there are oil-flows of sufficient importance to justify preliminary sounding operations. On the other hand, he does not think that any of the wells he has seen are sufficiently promising to warrant an outlay of capital on them alone, and the final decision in this respect will be taken after he has reported on the Mendeli fields in the vilayet of Bagdad. Should this prove satisfactory, the syndicate would then be prepared to take up all the fields inspected and thus secure a practical monopoly for the production of petroleum in the vicinity of the new railways.

M. Roussel, a mining engineer in the service of a French firm, which, I understand, is financed by a certain Gomte Redon de Colombiers, is also at present engaged in inspecting, not only various oil-flows in Kiskim and Terjan, but also several reputed deposits of copper in the vicinity of Ispir and Rize, and my French colleague informs me that M. Roussel has expressed himself as satisfied with what he has hitherto seen. I have, however, reason to believe that no attempt has yet been made to interest British capital or technical skill in this scheme, and that without such co-operation the chances of a serious undertaking being set on foot are doubtful.¹

I have, &c.

P. J. C. MCGREGOR.

NOTLAR

1 *Public Record Office, Foreign Office, 424/229, No.3 4, p. 20.*

ORTA ÖĞRETİM COĞRAFYA EĞİTİMİNDE KLASİK DERS MATERYALİ VE COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN BUNLARDAN YARARLANMA SIKLIĞI

Prof. Dr. Hayati DOĞANAY *
Arş. Gör. Serhat ZAMAN
Arş. Gör. Mete ALİM

Özet

Orta öğretim okullarımızda, henüz bilgisayar destekli coğrafya eğitimi yapma aşamasına gelemedik. Böyle de olsa, klasik ders araçları kullanmadan coğrafya dersleri yapan coğrafya öğretmeni sayının giderek azalması sevindiricidir. Hatırlanacağı üzere bu araç ve gereçler; haritalar, küreler, atlaslar, yazı tahtası ve benzerleridir.

Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı'na kayıt yaptıran coğrafya öğretmeni adayı öğrencilere, bu konuda 1992-2002 arasında uygulanan anketler, ilginç ve sevindirici bazı sonuçları ortaya koymuştur: Orta öğretimde coğrafya eğitimi yapılırken, harita-küre ve benzer gereçleri kullanılan ve yazı tahtasına terimleri yazan, şekilleri çizen ve böyle ders işleyen coğrafya öğretmeni sayısı, 50 öğrenciye göre 1992-1993 öğretim yılında %58 olduğu halde, 2001-2002 öğretim yılında %92'ye ulaşmıştı. Aynı şekilde, 50 öğrenciden 1992-1993 öğretim yılında orta öğretimde ATLAS'ı olan öğrenci oranı %60 iken, 2001-2002 öğretim yılında bu oran, %92 dolayında idi.

* Atatürtesi Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum.

Anlaşıyor ki, orta öğretimde coğrafya eğitimi, geçmiş yıllara göre, giderek amaç-İLke ve yöntemlerine uygun yapılmaya başlanmıştır.

Abstract

We haven't reached the level of giving computer assisted geography education in secondary schools yet. However, the number of teachers using traditional materials-maps, globes, atlases, blackboards and so on-has been decreasing day by day.

The questionnaires given to the first year geography students in Kazim Karabekir Faculty of Education, Geograpy Education Department in 1992-2002 have shown satisfactory results. According to 50 students, in 1992-1993 education year, although the percentage of the geography teachers giving lessons, in secondary schools, by using maps, globes etc., writing the concepts on the blackboard, and drawing figures, was 58 %, it has reached 92 % in 2002. Likewise, the percentage of the students having atlases was 60 % in 1992-1993 education year, it has reached 92 % in 2001-2002.

As understood, geography education in secondary schools has been given in a better way according to its goals, principles and methods. We congratulate these geography teachers using more and more materials.

ORTA ÖĞRETİM COĞRAFYA EĞİTİMİNDE KLASİK DERS MATERYALİ VE COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN BUNLARDAN YARARLANMA SIKLIĞI

Giriş

1. Çalışmanın Amacı ve Uygulanan Yöntem:

Hatırlanacağı üzere, daha verimli bir eğitim ve öğretim yapabilmek için, bir takım yardımcı araç ve gereçler kullanılması, eğitim teknolojisi diye tanımlanmaktadır. Amaca uygun bir eğitim yapabilmek bakımından, orta öğretim coğrafya eğitimi müfredat programları uygulanırken, bir takım araç ve gereçler kullanılması, kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Orta öğretim coğrafya eğitiminde kullanılması gereken araç ve gereçler, oldukça büyük bir çeşitlilik gösterirler: Tepegöz, opak projektör, slayt makinası, epidiyoskop, kamera, atlas, değişik ölçekli haritalar, küreler, tablolar, şemalar, profiller, kesitler... gibi. Amaca uygun ve öğrenciler tarafından kolay anlaşılır bir coğrafya eğitimi yapmanın yollarından biri, işlenecek konunun özelliğine göre, bu araç ve gereçlerden bir veya bir kaçının, derslerde kullanılmasıdır. Başta haritalar, küreler ve tepegöz makinası olmak üzere, bunların bazıları, bugün okullarımızda coğrafya müfredat programlarının eğitimi yapılırken kullanılmaktadırlar. Ancak, ne yazık ki kimi okullarımızda coğrafya öğretmenleri, klasik araç-gereçler olan atlas, harita, küre gibi gereçleri kullanmadan, yazı tahtasına coğrafya terimlerini yazmadan, şekil çizmeden... ders işlemekte ya da ders işlediklerini zannetmektedirler.

Çağdaş eğitim teknolojisinin ön gördüğü araç ve gereçlerin kullanılması gerekirken, henüz klasik gereçlerin bile bir kısım coğrafya öğretmenleri tarafından derslerinde kullanılmayışı, hem üzücü ve hem de düşündürücüdür. Gerçekten de Coğrafya dersleri, bazı kimselerin ileri sürdüklerinin aksine, bütünüyle sözel konulardan oluşmazlar. Araç-gereç kullanılarak eğitimleri yapılırsa öğrenciler tarafından anlaşılmaları mümkün olur.

Eğitimimizde büyük önem taşıyan bu soruna, sınırlı bir düzeyde de olsa ışık tutması bakımından, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eği-

tim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği birinci sınıfına kayıt yaptıran öğrencilere, her öğretim yılı başında sınırlı sayıda sorular içeren bir anket uygulanmıştır. Bunlar; orta öğretim öğrenciliği yıllarında atlas'ın olup olmadığı ve yoksa nedeni; coğrafya öğretmenin, ders işlerken, harita kullanıp kullanmadığı, yazı tahtasına şekil çizip çizmediği ve terimleri yazıp yazmadığı şeklinde sorulardan oluşmuştur.

Öğrenciler tarafından sorulara verilen cevaplar gruplandırılıp değerlendirilerek, sorunla ilgili on yıllık bir doküman (1992-2002 devresi) elde edilmiştir. Çalışmamızda ulaşılan sonuçlar, bu verilerin değerlendirilmesine dayanmaktadır.

Aslında yapılması gereken, artık bundan böyle, orta öğretimde bilgisayar destekli eğitime geçilip geçilmediği ve bu tekniğin coğrafya eğitimine uygulanıp uygulanmadığı konusunu irdelemek ve sorgulamak olmalıdır. Ama ne yazık ki, henüz klasik gereçler kullanılarak ders yapılıp yapılmadığı konusunu irdeleme aşamasında bulunmaktayız. Öyle de olsa, klasik ders gereçleri bile kullanılmadan ders yapılırsa, o dersin amacına ulaşması olanaksızdır.

Bilgisayar destekli eğitim, öğretimi ne ölçüde kolaylaştırırorsa, klasik ders gereçleri kullanılmadan ders işlenmesi de, öğrenmeyi o ölçüde güçleştirir diye düşünüyoruz.

Orta öğretim coğrafya eğitiminde, klasik ders gereçleri başlığı altında; amaca uygun haritalar, ders küresi, atlaslar ve yazı tahtası gibi materyaller esas alınmıştır.

2. Harita-Küre-Atlas-Yazı Tahtası-Kavram ve Şekiller:

Hatırlanacağı üzere, ilk öğretim ve orta öğretim coğrafya eğitiminin, uzun yıllardan beri yararlanılan klasik ders materyali; atlaslar, haritalar, küreler, yazı tahtası ve bu tahta üzerine yazılan terimler ile çizilen şekillerdir diyebiliriz. Kısaca bu gereçleri tanımladıktan sonra esas konumuza geçmemiz, daha uygun olacaktır.

a) *Harita*: Devletlerin iç ve dış tehditlere karşı savunulmasında çok önemli teknik gereçler olan haritalar (ing.map), aynı zamanda da ülkenin imarı ve yapılması gereken bayındırlık hizmetlerinin yürütülmesinde, yine başlıca teknik gereçlerdir¹. Bu amaçlara yönelik olarak, ölçekleri 1 : 10 000'e kadar (on bin de dahil) olan büyük ölçekli plan-haritalar (özellikle

kent imar planları ve kadastro planları gibi) ile 1 : 100 000'e kadar olan büyük ölçekli topoğrafya haritaları daha çok önem taşımaktadırlar. Bu ikinci grup haritalardan, özellikle de 1 :25 000'lik topoğrafya haritaları ve daha büyük ölçekliler, askerî stratejik haritalar olarak tanımlanırlar.

Gerek ilk öğretim, gerekse orta öğretim ve yüksek öğretim kademelelerinde haritalar, eğitimde büyük rol oynarlar. Çünkü bu gereçler; Coğrafyanın özü, coğrafyanın en lüzumlu gereci, coğrafyanın temeli olarak görülmekte ve bu şekilde tanımlanmaktadır². Sadece bu tanımlar bile, haritaların bilimde, savunmada ve eğitimde ne denli önemli olduklarını göstermeye yeterlidirler.

Ancak yine de, şöyle bir tanım yaparak esas konumuza değinmemiz, daha uygun olacaktır:

Yeryüvarı, yani yeryüzünün bütünü yada bir bölümünün, esas alınan bir ölçeğe göre düzlem üzerine aktarılması sonucu elde edilen gerece, harita denir³.

İz bırak haritaları, ölçeklerine göre başlıca şu gruplara ayırmıştır:

Büyük ölçekli plan haritaları: Ölçekleri 1 : 10 000'e kadar olan haritalardır.

Büyük ölçekli topoğrafya haritaları: Ölçekleri 1 : 100 000'e kadar olan haritalardır.

Küçük ölçekli topoğrafya haritaları: Ölçekleri 1 : 1 000 000'a kadar olan haritalar.

Çok küçük ölçekli haritalar: Ölçekleri 1 000 000'dan daha küçük olanlardır⁴.

Bunlardan ilk ve orta öğretimde kullanılanlar, hatırlanacağı üzere, küçük ölçekli topoğrafya haritaları olup, daha çok H.G.K (Harita Genel Komutanlığı) tarafından (Ankara Cebeci'dedir) hazırlanırlar ve satışları yapılır. Başka bir ifadeyle, büyük ölçekli haritalar gibi sağlanmaları zor ve sorumluluk getiren haritalar değillerdir. Büyük ölçekli topoğrafya haritaları da, yine H.G.K tarafından yapılmaktadırlar.

Okulların bunları sağlaması ve coğrafya öğretmenlerinin, derslerinde yararlanmalarına sunmaları, kesinlikle yerine getirilmesi gereken bir eğitim-öğretim ödevidir. Bilgisayar destekli eğitim aşamasına gelindiği var sayılan bir devrede, henüz harita kullanmadan ders yapan coğrafya öğretmenlerine rastlanması, coğrafya eğitimi ilkeleri ile çelişir.

b) *Küre*: Coğrafya eğitiminin başlıca materyallerinden biri olan küre (ing.sphere), değişik biçimlerde tanımlanmaktadır: Dünya, Yeryüzü, Yeryuvarı gibi.Ama, matematik bilimi terimi olarak tanımı; Yüzeyinin her noktası,merkezinden aynı uzaklıkta bulunan cisim, biçiminde yapılır.

Burada hemen hatırlatmak gerekir ki, geometrik bir şekil olan küre, az çok yeryuvarı (Dünya)'nın biçimine benzer. Başka bir ifadeyle Dünyanın en küçük bir modeli olan küre, örneğin Yer'in eksenini, yarıçapı,kutup noktaları,ekseni çevresindeki dönüş hareketi, Güneş çevresindeki dolanım hareketi, karalar ve denizlerin dağılışı, akıntılar... gibi konuların işlenmesi esnasında, mutlaka yararlanılması gereken bir ders materyalidir.

Bu materyali önemsemeyen ve derslerinde kullanmayan bir coğrafya öğretmeni, az önce söz konusu edilen ve her biri soyut, dolayısıyla da anlaşılması zor konuları, somut biçime getirip öğretmiyor demektir. Oysa, bu tür zor ve soyut konuların, çoğu öğrenci tarafından anlaşılması, olanak dışıdır.

c) *Yazı Tahtası* : Tebeşir veya amaca uygun bir boya kalemi ile üzerine yazı yazılan ve şekil çizilen düzgün yüzeye, yazı tahtası denir.Değişik malzemedeki yapılan yazı tahtaları söz konusu edilebilir.Örneğin ahşap yazı tahtaları (tahta veya kontrplak), arduvaz, cam, plastik, porselen ve metal yazı tahtaları burada hatırlanabilirler. Üzerleri; donuk siyah, zeytin rengi yada sarı renkte boyanırlar.

Yazı tahtalarını etkili kullanma teknikleri, oldukça önemli bir çeşitlilik gösterirler: Örneğin, tahtaya yazmayı veya çizmeyi planladığımız şekiller, tablolar ve şemalar, önceden hazırlanmalıdır. Ancak terimlerin yazımı, dersin akışı içinde ve yeri geldikçe yapılırsa, daha öğretici olacaktır. Önceden hazırlanmayıp da dersin akışı içinde çizimler yapılır ve sayısal değerler yazılırsa, önemli bir zaman kaybı meydana gelecek ve tahtada şekil çizimi ile uğraşan öğretmen sınıfı boş bırakacağından, kimi disiplin-sizliklere zemin hazırlanmış olacaktır⁵.

d) *Kavram ve Şekiller* : Müfredat programı konuları işlenirken, söz konusu olan bir çok kavram ve terimin (yeryüzü, antikalinal, coğrafi konum, transgresyon, orojenez...), öğrenciler tarafından ilk kez karşılaşıldığı varsayılarak, mutlaka bunların yazı tahtasına yazılmaları gerekir. Tahtaya yazılan yazılar okunaklı yazılacak ve şekiller düzgün çizilecektir. Şekillerin çok düzgün ve anlaşılır olmasının tekniklerinden biri de, renkli tebe-

şirler kullanarak çizilmeleri ve önemli kısımlarının, yine renkli tebeşirlerle oklar çıkılarak gösterilmeleri, öğrenme ve algılamayı büyük ölçüde kolaylaştıracaktır.

Karmaşık şekiller, önceden kartonlar üzerine renkli kalemler kullanılarak çizilip, dershaneye getirilmeli; yazılan terimlerin ve çizilen şekillerin açıklanmaları esnasında, kesinlikle tahta ve öğrenci arasına girerek, görüş alanının kapatılmaması gerekir.⁶

e) *Atlas*: En kısa tanımıyla bu geçiş, haritalar takımı yada haritalar koleksiyonu diye tanımlanabilir. Kıtalar, ülkeler ve toplu olarak Dünya haritalarını içerir. Bu terimi ilk kez ünlü Flaman harita yapımcısı Gerardus Mercator veya diğer adıyla, Gerard De Gramer (1512-1594) hazırladığı haritalar için kullanmıştır (Ad, Yunan mitolojisinde geçen Atlas tanrısının adından gelir). Mercator'un bu ünlü haritalar takımı, veya topluluğu anlamına gelen eserinin adı, zamanla bütün Dünya dillerinde kullanılmaya başlanmıştır.

Atlaslar değişik biçimlerde sınıflandırılabilirler: Genel atlaslar (Klasik Dünya atlası, El atlası, üniversal atlas, Evrensel coğrafya atlası... gibi), Ulusal atlaslar (İlker Finlandiya'nın atlası, Kanada atlası, Fransa atlası, Fransa büyük atlası, A.B.D Ulusal atlası... gibi), Bölgesel atlaslar ve Özel atlaslar ile Türkiye atlasları gibi bir sınıflandırma yapmak, pek de hatalı sayılmaz.

Öğrenciler, büyük çoğunluğuyla okul dışında sınavlara hazırlandıklarından, coğrafya derslerini kendi kendilerine çalışırken ve bu konuda ödevler yaparken, mutlaka bir coğrafya atlasına ihtiyaç duyarlar. Zaten bu ihtiyaç, daha ilk öğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde ortaya çıkmış olur. Dolayısıyla her orta öğretim öğrencisinin, mutlaka bir atlası olmalıdır.

3. Coğrafya Öğretmenlerinin Harita, Atlas, Küre ve

Yazı Tahtasıyla İlgileri:

Gerçi haritalar, küreler (fizikî ve siyasî) ve yazı tahtası gibi materyal, artık klasik gereçler arasında bulunmaktadır. Ama unutmamak gerekir ki, bilgisayar destekli eğitim kolaylığını bütün okullarımızda yakalayana dek, bunlardan kesin olarak yararlanılmalı ve ayrıca tepegöz, slayt makinesi, episkop gibi materyal, mutlaka coğrafya eğitimi gereçleri olarak bütün okullarımıza girmelidir. Gerçi Tepegöz makinaları, artık hemen her il

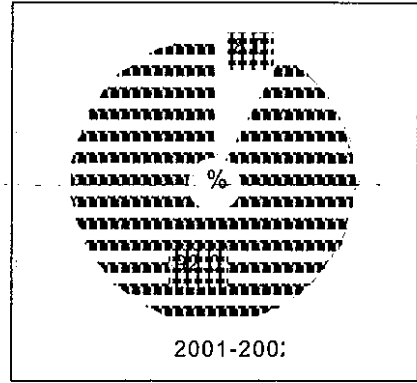
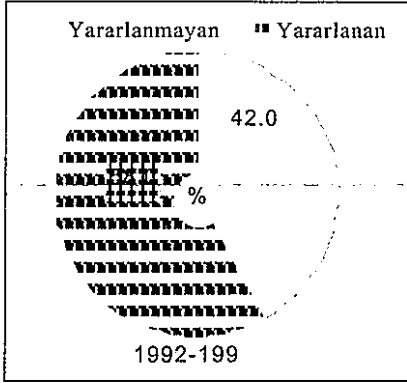
merkezi okullarında bulunmaktadır. Ama, bazı ücra kasaba okullarımızda bu materyal yoktur ve bazı okullarımızda ise, mevcut olduğu halde, coğrafya öğretmenleri tarafından kullanılmamaktadır.

Tepegöz, slayt makinası ve episkop gibi eğitim-öğretim araçlarını bulamayan coğrafya öğretmenleri, gönül isterdi ki, klasik gereçlerimiz olan haritalar, küreler, yazı tahtası ve benzerlerini kullanarak derslerini işlesin. Nitekim çalışmamızın daha başında da ifade edildiği üzere, 1992-2002 devresinde Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya öğretmenliği anabilim dalına giren birinci sınıf öğrencilerine uyguladığımız; Coğrafya öğretmeninize size ders işlerken, küre ve haritalardan yararlanır mıydı; yazı tahtasına kavram ve terimler yazar, tahtaya şekil çizer miydi? sorusuna verilen cevaplar, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı öğrencileri için sevindirici bazı sonuçlar vermiştir:

Çünkü, bu fakültemizin Coğrafya öğretmenliği Anabilim Dalını seçen öğrencilerin (kontenjan 50 ila 52 arasında değişmiştir); 1992-1993 öğretim yılında %58'i, 1994'de %56'sı, 1995'de %60'ı, 1996'da %64'ü, 1997'de %72'si, 1998'de %88'i, 1999'da %90'ı, 2000'de %92'si, 2001'de %95'i ve 2002'de %92'sinin coğrafya öğretmenleri, küre ve haritalar kullanarak, tahtaya kavram ve terimleri yazarak, şekil çizerek kendilerine coğrafya derslerini okutmuşlardır. Bu esasların, tamamen tersini uygulayan coğrafya öğretmenleri ise, 1992-1993 öğreti yılında %42 dolayında iken, gide-rek oranları azalmış ve 2001-2002 öğretim yılında %12'ye kadar düşmüştür (Tablo 1 ve Şekil 1'i inceleyiniz).

Tablo 1. Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalını Tercih Eden Öğrencilerin Coğrafya Öğretmenlerinin Harita-Küre-Yazı Tahtasıyla İlgileri

Öğretim Yılı	Kontenjan	Harita-Küre-Y.Tahtası Kullanan Sayısı	%'si	Kullanmayan Sayısı	%'si
1992-1993	50	29	58	21	42
1993-1994	50	28	56	22	44
1994-1995	50	30	60	20	40
1995-1996	50	32	64	18	36
1996-1997	50	36	72	14	28
1997-1998	50	44	88	6	12
1998-1999	50	45	90	5	10
1999-2000	52	48	92	4	8
2000-2001	52	49	95	3	5
2001-2002	50	46	92	6	12

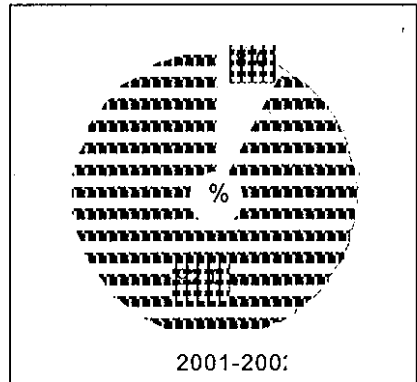
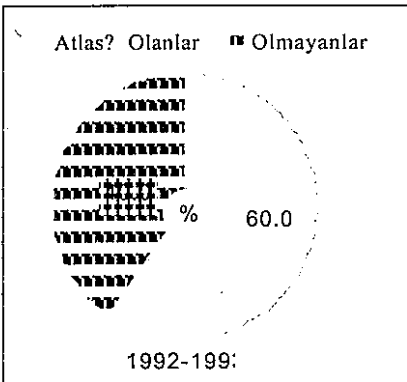
Şekil 1. Orta öğretim coğrafya öğretmenlerinin Harita-Küre ve Yazı Tahtasıyla ilgileri:
1-Bunlardan yararlanarak ders işleyenler 2-Yararlanmıdan ders işleyenler

Tablo 2. Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalını Tercih Eden Öğrencilerin Orta Öğretim Sınıflarında ATLAS İle İlgileri (1992-2002)

Öğretim yılı	Kontenjan	Atlası olan	%'si	Atlası olmayan	%'si
1992-1993	50	30	60	20	40
1993-1994	50	39	78	11	22
1994-1995	50	29	58	21	42
1995-1996	50	34	68	16	38
1996-1997	50	41	82	9	12
1997-1998	50	44	88	6	12
1998-1999	50	46	92	4	8
1999-2000	52	49	94	3	6
2000-2001	52	48	92	4	8
2001-2002	50	46	92	4	8

Kaynak: Her öğretim yılı birinci yarıyıl ara sınavında, öğrencilere uygulanan anket sorularının değerlendirme sonuçlarından.

Şekil 2. Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalını Tercih Eden Öğrencilerin Orta Öğretim Sınıflarında ATLAS İle İlgileri: 1)Atlası olanlar 2)Atlası olmayanlar

Atlas sahibi olup, bundan yararlanma bakımından, 1992-2002 devresinde, yani on yıllık bir süreçte Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya öğretmenliği Anabilim Dalını tercih etmiş öğrencilere uygulanan anketlerin sonuçları, oldukça sevindiricidirler. Çünkü, orta öğretimde Atlas sahibi olmayan öğrenciler, 1992-1993 öğretim yılında kontenjanın %40'ını oluştururken, bu pay, 2001-2002 öğretim yılında %8 gibi düşük bir oranda bulunuyordu. Aslında bu payın sorumlusu da, coğrafya öğretmenleri değildir. Çünkü, anket sorularımız arasında: Orta öğretim sınıflarında okurken Atlasınız yoksa neden yoktu? sorusuna, bu grup öğrenciler; coğrafya öğretmenimiz önemini anlattı, almamızı da istedi; fakat maddi durumum iyi olmadığı için alamadım; veya önemsemediğim için almadım biçiminde cevaplar vermişlerdir (Tablo 2 ve Şekil 2'yi inceleyiniz).

Sonuç ve Öneriler:

Orta öğretim coğrafya eğitiminde, artık bilgisayar destekli eğitim aşamasına ulaşmış olmamız, esas hedefimiz olmalıdır. Ancak, çoğu okulumuzda mevcut olmasına karşın, kimi coğrafya öğretmenleri, henüz tepegöz makinası kullanılarak coğrafya eğitimi yapılması zahmetine bile katlanmıyorlar.

Böyle olmakla birlikte, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalını seçen öğrencilere, 1992-1993 ila 2001-2002 öğretim yılları arasında, on yıllık bir süreç boyunca uygulanan anket sorularının değerlendirilmesi, harita, atlas ve küre ile yazı tahtası gibi klasik materyal kullanarak ders yapan orta öğretim coğrafya öğretmeni sayısının, hayli yüksek oranlar teşkil ettiğini ortaya çıkarmıştır. Nitekim, harita, küre ve yazı tahtası kullanarak ders yapan coğrafya öğretmeni sayısı, 1992-1993 öğretim yılında %58 iken, 2001-2002 öğretim yılında %92 dolayında bulunuyordu.

Orta öğretim sınıflarında okurlarken, atlas sahibi olan öğrenci sayısı ise, 1992-1993 öğretim yılında %60 iken, 2001-2002 öğretim yılında bu pay %92' ye yükselmiştir.

Gerek orta öğretimde klasik araç ve gereçleri, yani ders materyalini kullanma payının coğrafya öğretmenleri arasında %90'ın üstüne çıkması ve gerekse en temel ders gereci olan atlas sahibi öğrenci oranının yine bu payı aşması, elbette sevindirici sonuçlardır. Ancak, yine de bu konuda,

bazı iyileştirici önlemler alınmalıdır:

1. Orta öğretimde coğrafya eğitimini, yakın bir gelecekte bilgisayar destekli eğitim olarak yapamayacağımıza göre, bütün coğrafya öğretmenleri tepegöz, episkop, slayt makinası, amaca uygun haritalar, küre ve benzer gereçler kullanmaya mecbur edilmeli ve bu materyalin bütün okullarda bulunması sağlanmalıdır.

2. Her orta öğretim okulunda, bütün bu materyali korumaya almak ve öğrencilerin ders saatinde bu ortama gelmelerini sağlamak amacıyla, bir coğrafya dershanesi (coğrafya odası) oluşturulması,zorunlu tutulmalıdır.

3. Detaylı yada basit, her öğrencinin bir atlas sağlaması için, gereken önlemler alınmalıdır.

4.Orta öğretimde coğrafya eğitiminin amaç-ilke ve yöntemleri, hazırlanması gereken detaylı bir coğrafya müfredat programı içeriğinde belirtilmeli ve her coğrafya öğretmenin, bunları öğrenmesi sağlanmalıdır.

NOTLAR

- 1 Doğanay, H.,1998, Türkiye Ekonomik Coğrafyası. Çizgi Kitabevi, Konya, s.20-21.
- 2 Gürsoy, C.R.,1961, Kartografya.Dil ve Tarih Coğrafya Fak, Yay.No.97, Ankara, s.5-6
- 3 İzburak, R.,1992, Coğrafya Terimleri Sözlüğü.Millî Eğitim Bakanlığı Yayını,Öğretmen Kitapları Dizisi:157,İstanbul, s.153-154.
- 4 Kimi Coğrafya Öğretmenleri parmaklarıyla haritadan yer gösterilmesi şeklinde bir amaç dışı yöntem kullanırlar.Bu teknik, yanlıştır.Hem haritayı kirletmekte ve hem de, öğretmenin gövdesi öğrencilerle harita arasına girerek, işaret edilen yeri çoğu öğrenciler görmemektedir.Bu sakıncayı önlemek için, kesinlikle bir harita işaret çubuğu (en pratikleri madeni ve açılıp kapanır olanlarıdır-kalem gibi) kullanılmalıdır.Işıklı bir laser (leyzır) daha pratik olmakla birlikte, sık aralıklarla pili tükenir ve el sıcaklığında gücü azalarak sık sık fonksiyonsuz duruma gelir.
- 5 Yazı Tahtası ve fonksiyonları hakkında geniş bilgi için bakınız: Yalın, H.İ., 2000, Öğretim Teknikleri ve Materyal Geliştirme.Nobel Yayınları 3.baskı,Ankara, s.120-123
- 6 Geniş bilgi için bakınız: Doğanay, H.,1993, Coğrafya'da Metodoloji: Genel Metodlar ve Özel Öğretim Metodları. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi:187, İstanbul, s.109-119.